

Nr 162.

Ankom till riksdagens kansli den 10 juni 1941 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förordning om provisorisk höjning av familjebidrag enligt fredsfamiljebidragsförordningen den 17 maj 1940 (nr 422) samt angående anslag till familjebidrag åt värnpliktiga jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1941/42 har Kungl. Maj:t (punkterna 22, 66 och 105 av det vid propositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1941) föreslagit riksdagen att under fjärde huvudtiteln för nämnda budgetår anvisa

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Armén till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 575,000 kronor,

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Marinen till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 65,000 kronor samt

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Flygvapnet till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 25,000 kronor.³

Sedermera har Kungl. Maj:t i proposition nr 137, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 7 mars 1941, föreslagit riksdagen att

dels antaga i berörda statsrådsprotokoll omförmälda förslag till

1) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 17 april 1940 (nr 223) om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordningen);

2) förordning om provisorisk höjning av familjepenning enligt krigsfamiljebidragsförordningen den 17 april 1940 (nr 223); och

3) förordning om provisorisk höjning av familjebidrag enligt fredsfamiljebidragsförordningen den 17 maj 1940 (nr 422);

dels ock — med frångående av i statsverkspropositionen till 1941 års riksdag under fjärde huvudtiteln, punkterna 22, 66 och 105 gjorda förslag — å samma huvudtitel för budgetåret 1941/42 anvisa

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Armén till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 660,000 kronor,

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Marinen till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 75,000 kronor samt

under avdelningen C. Försvarskrafterna: Flygvapnet till Familjebidrag åt värnpliktiga ett förslagsanslag av 30,000 kronor.

Ifrågavarande proposition har, såvitt angår krigsfamiljebidragsförordningen, hänvisats till lagutskott.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *T. Ström m. fl.* (nr 196) och den andra inom andra kammaren av herr *J. A. Persson* i Tidaholm och fru *Elsa Johansson* (nr 265), vari hemställts, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk höjning av familjepening och familjebidrag m. m. i övrigt besluta, att höjningen av familjebidrag till hustru (husföreståndarinna) skall utgöra 50 öre samt av familjepening och familjebidrag för »annan familjemedlem över 16 år» 25 öre;

dels ock en inom andra kammaren av herr *K. Senander m. fl.* väckt motion (nr 268), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att familjepening enligt krigsfamiljebidragsförordningen den 17 april 1940 omedelbart höjes med 60 öre per dag för hustru (husföreståndarinna), 40 öre per dag för annan familjemedlem över 16 år och 25 öre per dag för annan familjemedlem under 16 år;

att familjebidrag enligt fredsfamiljebidragsförordningen den 17 maj 1940 höjes med 95 öre, 45 öre och 25 öre för motsvarande kategorier;

att dessa höjningar utgå som särskilt dyrtidstillägg, som automatiskt inräknas i det utan behovsprövning utgående grundbeloppet; samt

att sådana bestämmelser införas i nämnda förordningar, att dyrtidstilläggen, med ledning av socialstyrelsens levnadskostnadsundersökningar för varje kvartal regleras så att bidragens köpkraft ständigt bibehålles.

Ovannämnda motioner hava, i vad de avse krigsfamiljebidragsförordningen, hänvisats till lagutskott.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

Departementschefen har inledningsvis erinrat därom, att sociala försvarsberedskapskommittén på uppdrag av chefen för försvarsdepartementet verkställt utredning beträffande frågan om dyrtidstillägg å familjebidrag enligt såväl krigs- som fredsfamiljebidragsförordningen. Med skrivelse den 8 februari 1941 har kommittén framlagt förslag till författningar om provisorisk höjning av familjepening enligt krigsfamiljebidragsförordningen och familjebidrag enligt fredsfamiljebidragsförordningen.

Utskottet kommer i det följande att uteslutande behandla frågorna rörande familjebidrag enligt fredsfamiljebidragsförordningen samt anslagen till

familjebidrag åt värnpliktiga, enär, såsom ovan anförts, övriga i den föreliggande propositionen upptagna spörsmål äro hänskjutna till behandling av annat utskott.

Med hänsyn till levnadskostnadernas höjning föreslår kommittén, att någon förbättring sker i fråga om familjebidragen. Höjningen av bidraget synes kommittén böra ske med ett för alla dyrorter lika belopp. För hustru (husföreståndarinna) föreslår kommittén, att höjningen bestämmes till 50 öre. Beträffande »annan familjemedlem över 16 år» (föräldrar, fränskild hustru, utomäktenskapliga barn m. fl.) föreslås en höjning med 25 öre och för »annan familjemedlem under 16 år» en höjning med 15 öre. Det har synts kommittén önskvärt, att den ifrågasatta höjningen i främsta rummet drabbar staten, och grundbeloppen hava därför ansetts böra höjas i lika mån som bidragens maxima. I fråga om genomförandet i praktiken av den föreslagna höjningen föreslår kommittén, att alla redan fastställda bidrag automatiskt höjas med så stort belopp, som motsvarar höjningen av maxima.

Beträffande höjningen av fredsfamiljebidragen har socialstyrelsen anført:

I bidraget för hustru (husföreståndarinna) ingår en särskild bostadsersättning utöver det belopp, som korresponderar mot familjepeningen enligt krigsfamiljebidragsförordningen. Något allmänt bostadsbidrag utgår däremot icke. Enligt kommittén måste därför vid avvägningen av dyrtidstilläggets storlek i detta fall hänsyn tagas även till ökningen av bland annat bostads- och bränslekostnader, varför en procentuellt större ökning av bidraget än höjningen av familjepeningen i motsvarande fall ansetts motiverad. Mot denna argumentering måste invändas, att kommittén synes ha överskattat bostadskostnadernas ökning såtillvida att det i huvudsak endast är bränslekostnaderna, som hitintills under krisen uppvisat påtaglig stegring. Grundhyrorerna för bostadslägenheter torde däremot, jämfört med tiden närmast före krigsutbrottet, kvarstå på en väsentligen oförändrad nivå. Med hänsyn härtill synes den procentuella ökningen av familjebidragets maximum för hustru vara för högt beräknad. Styrelsen anser, att tillägget i detta fall bör bestämmas enligt samma procentsats som kommittén föreslagit beträffande den i krigsbidraget ingående familjepeningen för hustru, alltså med genomsnittligt 12.5 procent (i ortsgrupp II). Enligt denna beräkningsgrund skulle höjningen böra fastställas till 40 öre, vilket belopp styrelsen för sin del förordar.

Departementschefen, som närmare redogjort för de i ärendet avgivna yttrandena, har för egen del anført i huvudsak följande.

Rörande höjningarnas storlek har, framhåller departementschefen, socialstyrelsen anmält en från kommittéförslaget avvikande mening. Socialstyrelsen har sålunda gjort gällande, att kommittén vid bestämmandet av familjepening för »annan familjemedlem över 16 år» — den värnpliktiges barn över 16 år, föräldrar, fränskilda hustru, utomäktenskapliga barn med flera — samt vid fastställandet av fredsfamiljebidragen för hustru (husföreståndarinna) ävensom för nyssnämnda kategori överskattat ökningen av bostadskostnaderna såtillvida, att det i huvudsak endast vore bränslekostnaderna, som hitintills under krisen uppvisat påtaglig stegring. Det förefaller, framhåller departementschefen, som om detta påpekande vore i huvudsak befogat, och departementschefen har därför ansett sig böra biträda socialstyrelsens förslag

till jämkning av de av kommittén förordade maximibeloppen. Departementschefen har således tillstyrkt en höjning av fredsfamiljebidragen — vilka för närvarande endast åtnjutas av vissa samvetsömma värnpliktiga — med 40 öre för hustru (husföreståndarinna) och med 15 öre för övriga familjemedlemmar. Detta innebär genomgående en höjning med omkring 12 procent utom beträffande barn under 16 år, för vilka höjningen utgör 19 procent.

Beträffande själva formen för höjningarnas genomförande hava ävenledes olika meningar yppats. Kommittén har föreslagit, att bidragsmaxima skola provisoriskt förhöjas eller med andra ord att nya tariffer tills vidare skola gälla i stället för de gamla, under det att socialstyrelsen förordar ett fristående — dock icke rörligt — dyrtidstillägg. Vilkendera metoden som är att föredraga har synts departementschefen vara en rent praktisk fråga, och departementschefen har därvidlag saknat anledning att föreslå avsteg från kommitténs av arbetsmarknadscommissionen i egenskap av tillsynsmyndighet tillstyrkta förslag. Meningsskiljaktighet föreligger även beträffande frågan, huruvida höjningen av bidragsmaxima skall föranleda en motsvarande höjning av grundbeloppen eller huruvida grundbeloppen böra bibehållas oförändrade. Socialstyrelsen, som förordat det senare alternativet, har ansett riktigast, att förhöjningen lades på den del av bidraget, som utginge efter behovsprövning. Då den föreslagna höjningen har karaktären av dyrtidstillägg, har departementschefen ansett riktigast, att den i regel får tillgodonjutas av alla bidragstagare, alltså även av dem, för vilka endast grundbelopp utgår. Departementschefen har i detta hänseende biträtt kommittéförslaget. I överensstämmelse med vad kommittén föreslagit har departementschefen förordat, att övergången till de nya tarifferna sker sålunda, att respektive fredsfamiljebidrag i de fall, då bidrag redan utgå, i regel höjas med så stort belopp, som motsvarar den nu föreslagna höjningen av bidragens maxima.

Höjningen av bidragen bör — för vinnande av lämplig förberedelsestid — tillämpas från den dag Konungen bestämmer.

I årets statsverksproposition hava kostnaderna för familjebidrag åt värnpliktiga — varmed avses fredsfamiljebidrag under tillämpning av gällande fredsorganisation — upptagits för armén till 575,000 kronor, för marinen till 65,000 kronor och för flygvapnet till 25,000 kronor. Efter den jämkning av bidragsbeloppen, som här föreslagits, bör kostnadsökningen för höjningen av fredsfamiljebidragen kunna beräknas till ungefär 15 procent, motsvarande för de respektive försvarsgrenarna 86,250 kronor, 9,750 kronor och 3,750 kronor. Efter avrundning av summorna har anslagsbehovet beräknats för armén till 660,000 kronor, för marinen till 75,000 kronor och för flygvapnet till 30,000 kronor.

Det av Kungl. Maj:t i föreliggande proposition framlagda förslaget till ändring i fredsfamiljebidragsförordningen innebär en provisorisk höjning av familjebidragens maxima med 40 öre för hustru (husföreståndarinna) och med 15 öre för övriga familjemedlemmar. Motionsvis har föreslagits viss

ytterligare höjning av bidragen i fråga. Utskottet finner det med hänsyn till den inträffade levnadskostnadsstegringen påkallat, att en förhöjning av bidragen kommer till stånd. I fråga om höjningarnas storlek får utskottet, i vad gäller »annan familjemedlem över 16 år», erinra, att innevarande års riksdag i enlighet med väckta motioner funnit sig böra besluta en höjning av familjepennningen enligt krigsfamiljebidragsförordningen med 25 öre i stället för med av Kungl. Maj:t föreslagna 15 öre. Det synes utskottet vid sådant förhållande skäligt, att jämväl familjebidragets maximibelopp enligt fredsfamiljebidragsförordningen i enlighet med yrkandet i motionerna I: 196 och II: 265 höjes med 25 öre för sistnämnda kategori. Vidkommande familjebidraget till hustru (husföreståndarinna) vill det synas utskottet, som om den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen vore tillmätt alltför knappt. Utskottet har vid övervägande av denna fråga ansett sig böra föreslå att, på sätt yrkats i sistnämnda båda motioner, höjningen bestämmes till 50 öre, vilket överensstämmer med sociala försvarsberedskapskommitténs av statens arbetsmarknadskommission och överbefälhavaren tillstyrkta förslag.

De i motionen II: 268 framställda yrkandena finner sig utskottet däremot böra avstyrka.

De av utskottet föreslagna höjningarna av familjebidragen i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag torde icke påkalla någon uppräknig av de av Kungl. Maj:t äskade anslagen till familjebidrag åt värnpliktiga.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

I. a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 196 och II: 265, i den del dessa motioner hänvisats till behandling av utskottet, antaga följande

Förslag

till

Förordning om provisorisk höjning av familjebidrag enligt fredsfamiljebidragsförordningen den 17 maj 1940 (nr 422).

Härigenom förordnas:

dels att familjebidrag enligt 3 § fredsfamiljebidragsförordningen den 17 maj 1940 tills vidare må utgå med högst de belopp, som angivas i följande tariff:

1	2	3	4
Ortsgrupp	För hustru eller, där bidrag ej utgår för hustru, annan familjemedlem, som förestår den värnpliktiges hem kronor	För annan familjemedlem över 16 år än som avses i kol. 2 kronor	För annan familjemedlem under 16 år än som avses i kol. 2 kronor
I	3: —	1: 25	0: 85
II	3: 65	1: 50	0: 95
III	4: 25	1: 75	1: 05

dels ock att grundbelopp, varom förmåles i 4 § första stycket sagda förordning, skall tills vidare utgöra för hustru en krona 25 öre och för varje barn eller adoptivbarn under sexton år 55 öre.

Denna förordning träder i kraft den dag Konungen bestämmer. För värnpliktig, som nämnda dag åtnjuter familjebidrag, skall, utan att ansökan därom behöver göras, bidraget höjas för varje familjemedlem, som avses i kolumn 2 av ovan intagna tariff, med 50 öre, för annan familjemedlem över 16 år med 25 öre och för annan familjemedlem under 16 år med 15 öre. Vad sålunda är stadgat skall dock ej äga tillämpning i den mån härigenom bidragsbeloppet till familjemedlem skulle komma att överstiga genom dom eller avtal fastställt underhåll eller eljest särskilda omständigheter föranleda till undantag från stadgandet;

b) avslå motionen II: 268, i den del den hänvisats till behandling av utskottet och i den mån den icke kan anses besvarad genom vad utskottet ovan under a) hemställt;

II. för budgetåret 1941/42 under fjärde huvudtiteln anvisa

a) under Armén till *Familjebidrag åt värnpliktiga* ett förslagsanslag av 660,000 kronor,

b) under Marinen till *Familjebidrag åt värnpliktiga* ett förslagsanslag av 75,000 kronor,

c) under Flygvapnet till *Familjebidrag åt värnpliktiga* ett förslagsanslag av 30,000 kronor.

Stockholm den 10 juni 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 161.
